

DOI (Article): <https://doi.org/10.31108/2.2019.1.16.2>

УДК 159.9: 614-047.37

Карамушка Л.М., Дзюба Т.М.

ФЕНОМЕН «ЗДОРОВ'Я» ЯК АКТУАЛЬНИЙ НАПРЯМ ДОСЛІДЖЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Карамушка Л.М., Дзюба Т.М. Феномен «здоров'я» як актуальний напрям досліджень в організаційній психології. У статті представлено результати теоретичного дослідження психологічного змісту феномену здоров'я в інтерпретації новітніх досліджень психологічної науки. Розмежовано сутність понять «психічне здоров'я» і «психологічне здоров'я», описано різні підходи до розуміння їхнього змісту. Запропоновано авторське розуміння психічного здоров'я як важливої складової здоров'я, що забезпечує повноцінне функціонування всіх психічних структур індивіда, виділено його основні критерії.

Показано зростаючий інтерес до проблем психологічного супроводу і профілактики загроз здоров'ю працюючої людини як одного з важливих завдань функціонування й розвитку сучасних організацій в умовах соціальної напруженості. Виділено актуальні проблеми досліджень феномену здоров'я в організаційній психології.

Ключові слова: здоров'я, психологічний зміст феномену здоров'я, психічне здоров'я, психологічне здоров'я, критерії психологічного здоров'я, актуальні проблеми досліджень феномену здоров'я в організаційній психології.

Карамушка Л.Н., Дзюба Т.М. Феномен здоровья как актуальное направление исследований в организационной психологии. В статье представлены результаты теоретического исследования психологического содержания феномена здоровья в интерпретации новейших исследований психологической науки. Разграничены сущность понятий «психическое здоровье» и «психологическое здоровье», описаны различные подходы в понимании их содержания. Предложено авторское понимание психического здоровья как важной составляющей здоровья, обеспечивающей полноценное функционирование всех психических структур индивида.

Показано растущий интерес к проблемам психологического сопровождения и профилактики угроз здоровью работающего человека как одной из важных практических задач функционирования и развития современных организаций в условиях социального напряжения. Выделены актуальные проблемы исследований феномена здоровья в организационной психологии.

Ключевые слова: здоровье, психологическое содержание феномена здоровья, психическое здоровье, психологическое здоровье, критерии психологического здоровья, актуальные проблемы исследований феномена здоровья в организационной психологии.

Постановка проблеми. Соціокультурні трансформації й процеси глобалізації спричинили зміни у змістовому трактуванні концепту здоров'я, коли рівень самоздійснення людини в соціокультурному просторі визначається як такий, що будь-яка хвороба сприймається людиною як власна провина, бо «...людина, яка приймає рішення, повинна сама платити за ризики, на які вона йде» [11, с. 79].

Актуальність наведеного трактування зростає у зв'язку з вирішенням важливих практичних завдань функціонування й розвитку сучасних організацій: підвищенням ефективності праці, управлінням професійною працездатністю та збереженням здоров'я людини в межах сфери її професійної зайнятості. У зв'язку з цим, новітні публікації з організаційної психології відзначаються наступними тенденціями: 1) перенесенням акцентів у дослідженнях психологічних, соціальних і організаційних аспектів складної динамічної взаємодії між здоров'ям людини і роботою [29; 37]; 2) розширенням тих видів професійної діяльності, на прикладі яких вивчаються проблеми здоров'я [9; 25; 37]; 3) зростаючим інтересом до проблем психологічного супроводу і профілактики загроз здоров'ю працюючої людини (створення й реалізація технологій здоров'язбереження й здоров'ятворення,

спрямованих на розвиток особистісного рівня як ключової умови професійного здоров'я фахівця) [25; 39].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літератури показує, що феномен «здоров'я» має глибокі філософські та історичні витoki досліджень, які сформувалися ще за часів античності й визначали здоров'я як упорядковану єдність тілесної та душевної природи людини [23].

У новітніх наукових розвідках поняття «здоров'я» інтерпретується з позицій різних методологічних підходів і критеріїв. Пояснень такого розмаїття дефініцій декілька: 1) здоров'я – це складна, багатоаспектна, динамічна у своєму концептуальному розвитку категорія [8]; 2) категорія здоров'я є об'єктом досліджень різних галузей наукового знання, оскільки специфіка здоров'я не може бути обмежена окремими (біологічними, соціальними або духовними) аспектами буття [26; 40]; 3) у світлі новітніх досліджень феномен здоров'я осмислюється як «структуруючий фактор соціальності», що вказує на визнання глобальності проблеми [8]; 4) на етапі стрімких соціокультурних перетворень як вітчизняні вчені, так і представники західної health psychology прагнуть досліджувати соціокультурні зміни здоров'я, тобто процеси, фактори і детермінанти здоров'я, специфічні для конкретних культур і співтовариств [8; 40]; 5) сучасні організації функціонують в умовах пролонгованої соціальної напруженості, яка може виступати предметом аналізу потенційно можливих загроз для професійного здоров'я персоналу організацій [15].

Виходячи з актуальності та недостатньої розробки проблеми, нами визначено такі **завдання дослідження:**

1. Осмислити й чітко структурувати психологічний зміст поняття «здоров'я» як складного, багатовимірного феномену.
2. Розкрити співвідношення змісту понять «психічне здоров'я» і «психологічне здоров'я».
3. Визначити актуальні проблеми досліджень феномену здоров'я в ракурсі проблем організаційної психології.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У новітніх трактуваннях семантика поняття «здоров'я» не лише розширилася, а й змінила вісі його оцінки, тобто здоров'я як стан відносний – це в першу чергу «...міра можливості окремої людини робити те, що вона хоче, та стати тим, ким вона хоче. Стан здоров'я чи хвороби – це вираження успіху чи невдачі, котру переживає організм у своїх спробах адаптуватися до викликів оточуючого середовища» [19, с. 87]. Семантичний діапазон поняття «здоров'я» є доволі широким і позначає цілісну єдність між фізичним здоров'ям як найбільшою цінністю для людини та душевним здоров'ям, що в семантиці української мови інтерпретується як душевне благо, душевний комфорт, спокій, особиста недоторканість, честь, свобода пересування, свобода дій, відсутність зовнішньої загрози, яка порушує душевну гармонію.

Ще один суттєвий аспект розуміння сутності змістової специфіки здоров'я, на думку О.С. Васильєвої та Ф.Р. Філатова, полягає в тому, що здоров'я не може бути обмежено окремими (біологічними, соціальними чи духовними) аспектами буття, здоров'я є предметом міждисциплінарного дослідження [8]. У світовій і вітчизняній науці проблема здоров'я розглядається на перетині філософії, психології, соціології, медицини. На принципах комплексного, міждисциплінарного підходу базується, зокрема, такий науково-практичний напрям, як валеологія – наука про здоров'я.

Наразі офіційним поняттям вважається визначення ВООЗ, згідно з яким здоров'я – це стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки брак хвороб і фізичних дефектів [32]. Як зазначає Д.Г. Шушпанов, дефініція здоров'я у цьому визначенні має всеохоплюючий характер, оскільки у ньому наголошується важливість не відсутності хвороби, а наявності здоров'я [35]. Водночас, з іншого боку, таке трактування здоров'я піддається критиці за багатьма пунктами, наприклад, як таке, що є недосяжне й ідеалістичне [39]. У цьому контексті ми поділяємо точку зору О.С. Глазачева [10] в тому, що наведене визначення не є

повним, оскільки «благополуччя» є суто суб'єктивним і відносним феноменом. Окрім того, не можна не зважати на той факт, що організм людини зазнає постійного розвитку та змін, тобто є динамічним, і така динаміка, згідно з наведеним визначенням, є однією з необхідних умов фізичного і психічного здоров'я.

Осмилення поняття «здоров'я» як складного, багатозначного феномену показує змістові відмінності в його інтерпретаціях, зокрема: 1) здоров'я – *стан організму*, при якому всі його системи, органи та елементи перебувають у гармонійній взаємодії як між собою, так й у взаємодії зі середовищем. При цьому *важливою умовою* здоров'я *вважається динамічна рівновага всіх структур організму і його функцій з відповідними чинниками цього середовища* (В.І. Мельников) [23]; 2) здоров'я – *багатофакторний конструкт*, що утворюється в результаті впливу генетичної схильності, оточуючого середовища та особливостей індивідуального розвитку; (М. Мюррей, В. Еванс) [цит. за 17]; 3) здоров'я – *стан рівноваги* між адаптаційними можливостями організму (потенціалом людини) та постійно змінюваними умовами середовища, за умов вікових змін адаптаційного потенціалу людини в її онтологічному розвитку (Е.М. Вайнер) [7]; 4) здоров'я – *цілісний динамічний стан організму*, який визначається резервами механізмів саморегуляції (*стійкістю до впливу* патогенних факторів і *здатністю компенсувати* патологічний вплив), характеризується енергетичним, пластичним й інформаційним (регуляторним) забезпеченням процесів самоорганізації, а також *є основою прояву біологічних* (виживання – збереження особини, репродукція – продовження роду) і *соціальних функцій* (Г.Л. Апанасенко, Л.А. Попова, А.В. Магльований) [2]; 5) здоров'я є *ресурсом*, від ступеня володіння яким залежить рівень задоволення практично всіх потреб людини (А. Антоновський [36], Т.Г. Янг [42]).

М.М. Амосов, спираючись на можливість використання понять кібернетики в сфері медицини, ввів у наукову термінологію поняття «кількість здоров'я», яке, на його думку, визначає суму «резервних потужностей» основних функціональних систем організму (серцево-судинної, дихальної та ін.). Водночас, резервні потужності організму виявляють себе через «коефіцієнт резерву» – максимальну кількість функцій, співвіднесену з її нормальним рівнем. Відповідно до цього, учений визначав здоров'я як виконання нормальних фізіологічних програм життєдіяльності, а хворобу як стан нестійкого режиму саморегульованих систем, які виникають у результаті надмірних чи незвичних зовнішніх впливів або дефектів власних програм [1]. Отже, М.М. Амосов, з одного боку, ототожнює здоров'я із певною нормою, однак, з іншого, визначає зміст цього поняття через категорію «резерв». Спираючись на таке визначення, можна говорити про *кількісні критерії здоров'я*, що є важливим, зокрема, для розуміння структурно-динамічних характеристики здоров'я у професійному контексті.

Зауважимо, що повне фізичне і душевне благополуччя може визначати лише абсолютне здоров'я, яке практично не зустрічається. Абсолютне здоров'я – це ідеал. Однак жодна людина впродовж життя не може бути здоровою в абсолютному розумінні, оскільки завжди існують певні умови (фізіологічні, соціальні, психологічні, економічні, екологічні), які виявляються нормальними для однієї людини, й аномальними для іншої. Зважаючи на це, доцільно зауважити, що між абсолютним здоров'ям і абсолютною хворобою існує безліч форм, так званих «проміжних» або «третіх» станів. У науковій термінології такі стани отримали назву «донозологія». На думку І.І. Брехмана, цей стан характеризується як неповне здоров'я, що може тривати довго і яке не можна ототожнювати з преморбідними станами [6]. Вважається, що здоров'я – це нормальний стан організму, який характеризується оптимальною саморегуляцією, повною узгодженістю при функціонуванні всіх органів та систем, рівновагою поміж організмом та зовнішнім середовищем при відсутності хворобливих проявів. Тому основною ознакою здоров'я є здатність організму адаптуватися до впливів різноманітних чинників зовнішнього середовища. Завдяки цьому здоровий організм може витримувати значні фізичні та психічні навантаження, не тільки пристосовуючись до дії екстремальних чинників зовнішнього середовища, але й повноцінно функціонувати в цих умовах. Як зауважує І.І. Брехман, здоров'я є здатністю зберігати відповідно віку стійкість в умовах різких змін кількісних і якісних

параметрів триєдиного потоку сенсорної, вербальної і структурної інформації [6]. Отже, *здоров'я доцільно розглядати і як здатність організму людини активно та повноцінно пристосовуватись до змін оточення, перебуваючи в рівновазі з оточенням.*

У роботах І.Я. Коцан, Г.В. Ложкіна, М.І. Мушкевич [16] здоров'я розглядається як форма життєдіяльності організму, що забезпечує йому необхідну якість життя і максимально можливу за даних умов його тривалість. Схожі інтерпретації цього терміна пропонує вітчизняний дослідник Д.Г. Шушпанов, який визначає здоров'я як *життєздатність організму, можливість зберігати фізіологічну і психологічну рівновагу, реалізовувати соціально-економічний потенціал у просторі і часі* [35]. Таке розуміння сутності поняття вказує, що здоров'я – це феномен, що залежить від численних факторів (природно-кліматичних, соціальних, виробничих, побутових, психологічних), які впливають на організм, спосіб життя тощо. Окрім того, **здоров'я** – це функціональний стан організму людини, який забезпечує тривалість життя, фізичну та розумову працездатність, достатньо високий рівень самопочуття, а також відтворення здорового потомства. Стан здоров'я не є чимось статичним. Це *динамічний процес*, а отже, стан здоров'я може покращуватись або погіршуватись. Кожна людина представляє собою відкриту динамічну систему, тому існує широкий діапазон поняття «здоров'я» – від абсолютного здоров'я до граничних із хворобою станів.

Важливо також підкреслити, що переважна більшість науковців дотримуються єдиної думки в тому, що здоров'я є *системною якістю*, яке характеризує людське буття в його цілісності [12; 33]. Системний принцип осмислення феномену здоров'я в психології вдало, на нашу думку, доповнює спроба М.Г. Чеснокової розкрити зміст категорії здоров'я як вищої психічної функції (ВПФ) [33]. Пропонована концепція розкриває новітній ракурс осмислення природи індивідуального здоров'я, де останнє виступає *процесом становлення свідомо вибудованої й довільно регульованої життєдіяльності* людини, яка містить власну мотивацію, цілі, завдання дії тощо.

Систематизація різних поглядів на категорію здоров'я виявила, що дослідники по-різному підходять до її визначення. Узагальнюючи наведені вище визначення категорії «здоров'я», доцільно зауважити, що у розглянутих визначеннях феномен здоров'я розуміється не лише як *фізичне благополуччя, а й як психосоціальне*. Традиційна дихотомія «фізичне – психічне» дозволяє розглядати фізичне і психічне здоров'я як два відносно самостійних рівні, де «психічне» надбудовується над «фізичним» і, певною мірою, підкорює його собі [22]. Тому психічне здоров'я виступає важливою складовою цілісного здоров'я людини.

Термін «психічне здоров'я» було введено ВООЗ у 1979 році. З точки зору багатьох авторів [1; 16], психічне здоров'я є інтегральною характеристикою повноцінності психічного функціонування індивіда, що охоплює розуміння природи і механізмів його підтримання. В інших визначеннях підкреслюється, що психічне здоров'я – це відносно стійкий стан буття, в якому індивід достатньо задоволений собою і відчуває інтерес до життя і самореалізації [14]. У США і Великобританії (і в цілому в англійськомовних публікаціях) словосполучення «mental health» позначає успішність виконання психічних функцій, результатом яких стає продуктивна діяльність, встановлення стосунків з іншими людьми та здатність адаптуватися до змін і долати неприємності [37; 41].

За визначенням М.Є. Бачерикова, В.П. Петленка та Є.А. Щербини, «психічне здоров'я – це такий відносно стійкий стан організму і особистості, який дає змогу людині усвідомлено, враховуючи свої фізичні й психічні можливості, а також навколишні природні і соціальні умови, здійснювати й забезпечувати свої індивідуальні й суспільні (колективні) біологічні та соціальні потреби на основі нормального функціонування психофізичних систем, здорових психосоматичних і сомато-психічних взаємодій в організмі» [3].

Н.О. Лизь розглядає психічне здоров'я як багатовимірний феномен, що поєднує в собі різні компоненти і відбиває фундаментальні аспекти розвитку особистості. Психічний рівень здоров'я, на думку дослідниці, формується не лише в біологічному вимірі буття людини, а й у соціальному, особистісному [22].

Під психічним здоров'ям вітчизняні дослідники К.Л. Крутій, Л.В. Зданевич розуміють максимальний ступінь прояву індивідуальності особистості при адекватному рівні її адаптації (відсутності дезадаптації) до довкілля і відсутності психічних розладів. У цьому контексті індивідуальність, за визначенням авторів, розглядається як комплексне поняття, що «...охоплює адекватні віку: емоційність – здатність адекватно виражати почуття і емоції в різних життєвих ситуаціях; інтелектуальність – процес вилучення, засвоєння інформації, уміння переробляти і використовувати її відповідно до отриманих знань; особистісні характеристики – процес усвідомлення себе як особистості, якій притаманне самовідчуття, самооцінка, самопізнання і самореалізація» [18, с. 191].

Б.Д. Петраков і Л.Б. Петракова, вказуючи на складність і багатоаспектність визначення терміна «психічне здоров'я», роблять висновок, що психічне здоров'я – це динамічний процес психічної діяльності, якому властиві детермінованість психічних явищ, гармонійний взаємозв'язок між відображенням обставин дійсності і ставленням індивіда до неї, адекватність реакцій на оточуючі соціальні, біологічні, психічні і фізичні умови, здатність людини самоконтролювати поведінку, планувати і здійснювати свій життєвий шлях у мікро- і макросоціальному середовищі. [27].

Отже, основу психічного здоров'я становить повноцінний розвиток вищих психічних функцій, психічних процесів і механізмів на всіх етапах онтогенезу. Психічне здоров'я залежить від стану головного мозку і складає основу інтелектуальної діяльності та комунікативних навичок, навчання, емоційного зростання, стійкості і самоповаги.

На основі досліджених у літературі численних визначень психічного здоров'я запропонуємо своє розуміння цієї складової здоров'я. **Психічне (душевне, ментальне) здоров'я** – інтегральна характеристика повноцінного функціонування всіх психічних структур індивіда (рівень і якість мислення, розвиток пам'яті й уваги, ступінь емоційної стійкості, розвиток вольових якостей), що забезпечують відчуття суб'єктивного психічного комфорту, здатність до осмисленої діяльності та адекватні форми поведінки.

Змістові характеристики психічного здоров'я (за визначенням ВООЗ) виявляються у таких його критеріях: усвідомлення і відчуття безперервності, сталості та ідентичності свого фізичного і психічного «Я»; почуття сталості та ідентичності переживань в однотипних ситуаціях; критичність до своєї власної психічної продукції (діяльності) та її результатів; відповідність психічних реакцій (адекватність) силі та частоті впливів оточуючого середовища, соціальним обставинам і ситуаціям; здатність керування поведінкою відповідно до соціальних норм, правил, законів; здатність планувати власну діяльність і реалізовувати її; здатність змінювати спосіб поведінки залежно від зміни життєвих ситуацій і обставин [27].

Поряд із тим, детальний аналіз змісту вище зазначених критеріїв показує, що всі перелічені критерії психічного здоров'я описують здорову самодостатню особистість, орієнтовану на саморозвиток та самоздійснення. У наукових доробках зустрічаються публікації, які визначають психічне здоров'я як відносно стійкий стан буття, в якому індивід достатньо задоволений собою і відчуває інтерес до життя і самореалізації [27]. Тому з розвитком гуманітарної методології пізнання людини постала необхідність перегляду підходів до розуміння психічного здоров'я особистості й **розмежування змістових характеристик між поняттями «психічне» і «психологічне» здоров'я**. Вперше це було зроблено в роботах І.В. Дубравіної, яка визначає «психічне здоров'я» як нормальну роботу окремих психічних процесів і механізмів, а «психологічне здоров'я» відносить до особистості в цілому, до вищих проявів людського духу, що дозволяє відокремити психологічний аспект від медичного, соціологічного, філософського. Психологічне здоров'я розглядається нею як сукупність особистісних характеристик, які є передумовами стресостійкості, соціальної (в тому числі й професійної, виділено нами) адаптації, успішної самореалізації й характеризується прийняттям себе, своїх достоїнств і недоліків, усвідомленням власної унікальності, своїх здібностей і можливостей; добре розвинутою рефлексією, умінням розпізнавати свої емоційні стани, мотиви поведінки, наслідки вчинків, умінням знаходити власні ресурси у важкій ситуації [13].

Як справедливо зауважує Б.С. Братусь, людина може бути цілком здоровою психічно (добре запам'ятовувати й мислити, ставити складні цілі, бути діяльною, керуватися свідомими мотивами, досягати успіхів, уникати невдач тощо) і, одночасно – «особистісно» хворою, ущербною, внутрішньо конфліктною (не здатною координувати власне життя, не вміти спрямовувати його на досягнення людської сутності, задовольнятися сурогатами тощо). Тому такий діагноз як психічно здоровий, але особистісно хворий, стає типовою тенденцією для більшості людей в умовах сьогодення [5]. У цьому ж контексті доречно видається точка зору О.М. Леонтєва, який зауважував, що «особистісне» як особливий «вимір» людського потрібно розділяти, «розводити», а не ототожнювати з «психічним» [20].

Отже, **психологічне здоров'я**, безсумнівно, пов'язано з психічним здоров'ям, адже саме останнє створює основу для здоров'я психологічного. Так, О.О. Селезньов визначає психологічне здоров'я як комплексний показник, що характеризує психологічні механізми захисту особистості від психосоматичних захворювань, психологічну систему безпеки, особистісний динамічний потенціал розвитку духовності, а психічне здоров'я як медичний термін констатує лише відсутність психічних захворювань, нормує критерії свідомості, пізнавальної, емоційної, рухово-вольової сфер психічної діяльності людини [30]. В.Е. Пахальян розуміє психологічне здоров'я як динамічний стан суб'єктивного, внутрішнього благополуччя (узгодженості) особистості, що характеризується онтогенетичною динамікою та розкриває закономірності розвитку самоставлення на прикладі ставлення до власного здоров'я та дозволяє своєчасно прогнозувати ті чи інші несприятливі тенденції у становленні особистості та способи їхнього подолання. Т.М. Метелкіна констатує, що психологічне здоров'я – це, в першу чергу, певний рівень розвитку й досконалості форм і способів взаємодії індивіда з оточуючим середовищем, певний рівень особистісного розвитку, який забезпечує успішну реалізацію цієї взаємодії; це процес і результат розвитку суб'єкта в його суб'єктивній реальності в межах одного індивідуального життя [24]. О.А. Баякіна підкреслює, що психологічне здоров'я – це «...не застигле утворення, а процес розвитку в напрямку досягнення людиною своєї сутності й самоактуалізації»; є важливою складовою здоров'я людини і стосується особистості в цілому, тоді як психічне здоров'я є необхідною, але не єдиною умовою формування здоров'я психологічного [4].

На сьогодні проблема психологічного здоров'я широко розглядається в рамках антропологічного підходу, зокрема, в контексті наявної антропологічної кризи, яка «зумовлює скорочення синегрійності суспільного життя». О.В. Шувалов пов'язує антропологічну кризу з ураженням духовно-моральної сфери людини, викривленням особистісного способу буття і міжособистісних стосунків, що зумовлює загальне зниження рівні життєздатності індивіда. Учений наголошує, що на тлі цього зростає чисельність людей, суб'єктивні стани яких характеризуються як так звані «межові стани», які мають специфічні духовно-психологічні передумови й вторинні прояви, зокрема, агресивність, депресію та залежну поведінку [34]. Тому психологічне здоров'я у найбільш загальному, інтуїтивно зрозумілому значенні визначається автором як інтегративний показник моральної зрілості і особистісної спроможності людини, як індикатор якості її життєдіяльності, як сенсоутворююча і системоутворююча категорія професіоналізму фахівця. Категорія «психологічне здоров'я» фіксує суто людський вимір і є науковим еквівалентом духовного здоров'я. Проблема психологічного здоров'я – це питання про норму й патології в духовному розвитку людини, специфіку суб'єктивних (внутрішньоособистісних, душевно-духовних) відхилень у етіогенетичному й феноменологічному аспектах. Основу психологічного здоров'я становить нормальний розвиток людської суб'єктивності, що дозволяє виявляти й аналізувати практичні можливості забезпечення й відновлення психологічного здоров'я особистості та створювати ефективні технології боротьби з наявними відхиленнями.

Визначальними **критеріями психологічного здоров'я**, на наш погляд, є: добре розвинена рефлексія, стресостійкість, уміння знаходити власні ресурси у важкій ситуації; повнота емоційних і поведінкових виявів особистості, опора на власну внутрішню сутність;

самоприйняття і вміння справлятися зі своїми емоційними труднощами без шкоди для оточуючих, «самооб'єктивність» як чітке уявлення про свої сильні та слабкі сторони, наявність системи цінностей, що містять головну мету та надають сенсу всьому, що робить людина; спрямованість розвитку та характер актуалізації людського в людині; характер і динаміка основних процесів, що визначають життя індивіда, зокрема, зміна його властивостей і особливостей на різних вікових етапах.

Отже, майже всі дослідники тотожні в таких ключових позиціях: психологічне здоров'я – це стресостійкість, гармонія і духовність, а психічне здоров'я є родовим поняттям для розуміння психологічного здоров'я. Психологічно здорові люди особистісно активні, прагнуть проявляти свою вдачу, життєрадісні та самодостатні, спостережливі до себе та оточуючого світу, критичні. Саме психологічне здоров'я є головною умовою самоактуалізації особистості, її повноцінного розвитку та функціонування.

Далі проаналізуємо **актуальні проблеми дослідження феномену здоров'я в організаційній психології**. Важливо підкреслити, що вивчення організаційно-професійних аспектів складної динамічної взаємодії між роботою і здоров'ям людини нині виступають одним із пріоритетних напрямів досліджень організаційної психології. При цьому в ієрархії організаційних цінностей феномен здоров'я розглядається не лише як базова умова ефективності професійної діяльності, але і як своєрідний продукт її розвитку [29; 33]. Відтак, можна, на наш думку, вирізнити **три складові прояву феномену здоров'я в організації**, які потребують свого вивчення:

1) *індивідуальне здоров'я окремого працівника* як здатність ефективно виконувати професійні функції в умовах динамічно мінливого організаційного середовища. Відповідальність за цей фактор несе сам працівник (особистість здатна приймати оптимальні рішення в ситуаціях професійного вибору);

2) *здоров'я персоналу конкретної організації* як стратегічного ресурсу, умови ефективного функціонування й розвитку організації в цілому. За таких умов організація орієнтована на збереження своєї пріоритетної ціннісної позиції як психологічно безпечного організаційного середовища (створення в організації стилю, який забезпечує профілактику загроз професійному здоров'ю персоналу організації). Відповідальність цієї складової лежить на керівникові організації;

3) *здорова організація* як основа для профілактики організаційних патологій або організаційних дисфункцій [28; 41].

У літературі зазначається, що **організаційна патологія** – це локалізовані в «тілі» організації зміни її системних, цілісних характеристик, що виникають у відповідь на нерозв'язані протиріччя: між структурою і функціями організації; між частинами й цілим (наприклад, групою і індивідом, технологічною спеціалізацією та інтересами організації в цілому), між стабільністю, до якої прагне організація, і постійними змінами, які вона має провадити, щоб адаптуватися до мінливості середовища [41]. Зазвичай організація не в змозі самостійно вирішити патогенні протиріччя, тому *відповідальність стає пріоритетом державної політики, яка створює потужні стимули для інституціональних інновацій*.

Власний теоретичний аналіз новітніх досліджень з організаційної психології дозволив виокремити низку **перспективних напрямів у вивченні феномену здоров'я**:

1) проблема психічної надійності й збереження здоров'я професіонала, які ґрунтуються на оцінці психологічного благополуччя й можливостей реалізації внутрішнього потенціалу працівників організації [31];

2) типові для різних категорій працівників синдроми стресових станів та професійного вигорання, як у гострій, так і в хронічній формах [21; 30];

3) характерні форми негативного впливу стресу та професійного вигорання на здоров'я працівників організації, що становлять загрозу для здійснення професійної діяльності в цілому [21; 32; 36];

4) стійкі порушення здоров'я і розвитку професійно зумовлених деформацій, які

інтерпретуються як «зриви» в роботі адаптаційних механізмів [32; 36];

5) проблеми мотивації профілактики загроз і збереження здоров'я персоналу організацій [25] та ін.

Отже, феномен здоров'я як важливий напрям досліджень організаційної психології виявляється як вивчення сукупності якісних показників індивідуального здоров'я окремого працівника (*мікрорівень*), здоров'я персоналу конкретної організації (*мезорівень*) та здоров'я організації в цілому (*синергія мезо- і макро- рівнів*). Здорова організація орієнтована на підтримку індивідуального здоров'я окремого працівника та здоров'я персоналу конкретної організації, що передбачає гармонію і оптимум усіх складових здорової організації.

Висновки:

1. Підсумовуючи, можна сказати, що на сьогодні *феномен здоров'я* розглядається як складний багатовимірний конструкт, гетерогенна структура якого поєднує в собі якісно різні компоненти й відображає фундаментальні аспекти людського буття. Водночас, усі наявні підходи, моделі, концепції ґрунтуються на поєднанні біологічної, психологічної та соціальної природи здоров'я.

2. Особливе місце в структурі здоров'я займають психічне і психологічне здоров'я. *Психічне здоров'я* є інтегральною характеристикою повноцінності психічного функціонування індивіда, основу якого становить повноцінний розвиток вищих психічних функцій, психічних процесів і механізмів на всіх етапах онтогенезу. Воно виступає передумовою *психологічного здоров'я* як головної умови самоактуалізації особистості, її повноцінного розвитку та функціонування.

3. В ієрархії організаційних цінностей феномен здоров'я розглядається як базова умова ефективності професійної діяльності та своєрідний продукт її розвитку. Вирізняють *три складові прояву феномену здоров'я в організації*: індивідуальне здоров'я окремого працівника, здоров'я персоналу конкретної організації і здорова організація. Здорова організація орієнтована на підтримку індивідуального здоров'я окремого працівника та здоров'я персоналу конкретної організації, що передбачає гармонію і оптимум усіх складових здорової організації.

До **перспектив подальшого дослідження** феномену здоров'я у вітчизняному науковому просторі належить: рефлексія накопиченого у світовій та вітчизняній науці досвіду та обґрунтування можливостей його використання для вивчення означеної проблеми в Україні; вибір адекватного підходу у дослідженні феноменології здоров'я в умовах організаційного середовища; розгляд принципів вивчення психологічного змісту і структурно-динамічних характеристик прояву цього феномену в організаціях різного типу; визначення домінуючої стратегії ставлення фахівця до здоров'я в організації; орієнтація на єдність вивчення і реального практичного створення здорового простору професійного буття особистості.

Список використаної літератури

1. Амосов Н.М. Энциклопедия Амосова. Алгоритм здоровья / Н.М. Амосов. – М. : АСТ ; Донецк : Сталкер, 2002. – 592 с.
2. Апанасенко Г.Л. Санология (медицинские аспекты валеологии) : учебник для врачей-слушателей заведений (факультетів) післядипломної освіти / Г.Л. Апанасенко, Л.А. Попова, А.В. Магльований. – Львів : ПП «Кварт», 2011. – 303 с.
3. Бачерников Н.Е. Философские вопросы психиатрии / Н.Е. Бачерников, В.П. Петленко, Е.А. Щербина. – К., 1985. – С. 35–36.
4. Баякина О.А. Соотношение понятий психического и психологического здоровья личности / О.А. Баякина // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – Т. 11, 4 (5), 2009. – С. 1195–1200.
5. Братусь Б.С. Образ человека в психологии / Б.С. Братусь // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / под ред. Д.А. Леонтьева, В.Г. Щур. – М. : Смысл, 1997. – С. 67–91.
6. Брехман И.И. Валеология – наука о здоровье / И.И. Брехман. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Физкультура и спорт, 1990. – 208 с.
7. Вайнер Э.Н. Валеология : учебник для вузов / Э.Н. Вайнер. – М. : Флинта ; Наука, 2001. – 416 с.
8. Васильев О.С. Здоровье как предмет междисциплинарного исследования: подходы и проблемы / О.С.

- Васильев, Ф.Р. Филатов // Прикладная психология. – 2001. – № 5. – С. 65–80.
9. Вірна Ж.П. Соціальний вимір професійної невротизації / Ж.П. Вірна // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Психологічні науки : збірник. – Вип. 94. – Т. 1 / Чернігівський нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка ; [голов. ред. М.О. Носко ; відп. ред. В.О. Дятлов]. – Чернігів, 2011. – С. 75–77.
10. Глазачев О.С. Современные подходы к анализу понятия «Здоровье» в аспекте формирования экологической культуры / О.С. Глазачев // Экология [Электронный ресурс]. – Режим доступна : <http://www.ecogeo.info/publications/7>.
11. Гончаренко Л.О. Здоров'я сучасної людини: цінності та суперечності / Л.О. Гончаренко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – № 4 (23). – С. 76–81.
12. Горвая В.И. Идея системности в определении понятия здоровья / В.И. Горвая, Н.Ф. Петрова // Фундаментальные исследования. – № 3. – 2006. – С. 25–27.
13. Дубровина И.В. Психическое здоровье детей и подростков / И.В. Дубровина. – М. : Академия, 2000. – 256 с.
14. Калитеевская Е.Р. Психическое здоровье как способ бытия в мире: от объяснения к переживанию / Е.Р. Калитеевская // Психология с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / под ред. Д.А. Леонтьева, В.Г. Щур. – М., 1997. – С. 223–230.
15. Карамушка Л.М. Психологічні засади організаційного розвитку : монографія / за наук. ред. Л.М. Карамушки. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. – 206 с.
16. Коцан І.Я. Психологія здоров'я людини / за ред. І.Я. Коцана, Г.В. Ложкін, М.І. Мушкевич. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. – 430 с.
17. Кошелева М.Е. Теоретические аспекты рассмотрения феноменологии здоровья человека / М.Е. Кошелева // Проблемы здоровья личности в теоретической и прикладной психологии : м-лы Международной науч.-практ. конф. / под ред. Н.А. Кравцовой. – Владивосток : Мор. гос.ун-т им. адм. Г.И. Невельского, 2011. – С. 26–33.
18. Крутій К.Л. Деадаптаційні феномени як причина та наслідок порушення психічного і психологічного здоров'я дитини / К.Л. Крутій, Л.В. Зданевич // Педагогічний дискурс. – 2012. – Вип. 12. – С. 189–193.
19. Лемішка О. Основні складові концепту «health» у сучасній англійській мові / О. Лемішка // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – 2012. – № 26. – С. 85–90.
20. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А.Н. Леонтьев / Избранные психологические произведения : в 2-х т. – Т. 1. – М., 1983. – С. 94–231.
21. Кандидатські та докторські дисертації, які захищені в Україні за спеціальністю 19.00.10 – організаційна психологія; економічна психологія : довідник (2006–2017 рр.) / за наук. ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : 2017. – 146 с.
22. Лызь Н.А. О структуре психического здоровья человека (обзор исследований) / Н.А. Лызь // Известия Таганрогского государственного радиотехнического университета. – 2004. – Т. 41. – № 6. – С. 241–251.
23. Мельников В.И. Философские аспекты проблемы здоровья / В.И. Мельников [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://filosofia.ru/76585/>
24. Метелкина Т.Н. Формирование психического здоровья школьников / Т.Н. Метелкина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://doshkolnik.ru/talk/820/1158024948.html>
25. Мешко Г.М. Аналіз детермінант професійного здоров'я вчителя в контексті завдань педагогіки здоров'я / Г.М. Мешко // Педагогічний альманах. – 2015. – Вип. 25. – С. 106–112.
26. Нилов В.М. Этничность и здоровье / В.М. Нилов // Ученые записки Петрозаводского государственного университета. – Серия: Общественные и гуманитарные науки. – 2011. – № 3. – С. 69–72.
27. Петраков Б.Д. Психическое здоровье мира в XX веке / Б.Д. Петраков, Л.Б. Петракова // Обзорная информация. Медицина и здравоохранение. Серия «Социальная гигиена и организация здравоохранения» : в 5 т. – Т. 1. – М., 1984. – 70 с.
28. Пригожин А. И. Методы развития организаций / А.И. Пригожин. – М. : МЦФЭР, 2003. – 864 с.
29. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности: учебное пособие / С.А. Боровикова, Т.П. Водолазская, М.А. Дмитриева, Л.Н. Корнеева ; [ред. Г.С. Никифоров] ; Санкт-Петербургский государственный университет. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 1991. – 152 с.
30. Селезнев А.А. Психология здоровья : учеб.-метод. пособие для орг. управляемой самостоят. работы / А.А. Селезнев ; [под ред. Я.Л. Коломинского]. – Барановичи : РИО БарГУ, 2007. – С. 76–79.
31. Березовская Р.А. Профессиональное благополучие: проблемы и перспективы психологических исследований / Р.А. Березовская // Психологические исследования. – 2016. – Т. 9. – №45. – С. 2.
32. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я : навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Діжона. – Чернівці : Книги-XXI, 2009. – 296 с.
33. Чеснокова М.Г. Общепсихологические основания исследования здоровья личности / М.Г. Чеснокова // Национальный психологический журнал. – 2013. – №1(9). – С. 96–102.
34. Шувалов А.В. Антропологические аспекты психологии здоровья / А.В. Шувалов // Национальный психологический журнал. – 2015. – № 4(20)– С. 23–36.
35. Шушпанов Д.Г. Синкретичність трактування здоров'я в контексті його соціально-економічного пізнання / Д.Г. Шушпанов // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет ;

- [редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін.]. – Тернопіль : ВПЦ Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Т. 16. – № 1. – С. 14–21.
36. Antonovsky, A. Health, stress and coping / A. Antonovsky. – San Francisco ; London : Jossey-Bass, 1979. – 255 p.
37. Barling, J. History of occupational health psychology / J. Barling // In: J.C. Quick, L.E. Tetrick (Eds.), Handbook of occupational health psychology. – [2nd ed.] – Washington, DC : APA Books, 2010. – P. 21–34.
38. Blumberg, I. Mental «health» and mental illness» / I. Blumberg // Hosp Commun. Psychiatry. – 1997. – Vol. 130. – № 3. – P. 229–239.
39. Health promotion: evidence and experience / [ed. by K. Lucas and B. Lloyd]. – London : SAGE Publications, 2005. – 168 p.
40. Scambler, G. Health and social change : A critical theory / G. Scambler. – Buckingham ; Philadelphia, Pa. : Open University Press, 2002. – 188 p.
41. Staniszki, J. Patologie struktur organizacyjnych. Próba podejścia systemowego / J. Staniszki. – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. Breslau: Ossolineum, 1972. – 166 p.
42. Young, T. Population Health: Concepts and Methods / T. Young. – New York : Oxford University Press, 1998. – 315 p.

Spysok vykorystanoi literatury

1. Amosov N.M. Jenciklopedija Amosova. Algoritm zdorov'ja / N.M. Amosov. – M. : ACT ; Doneck : Stalker, 2002. – 592 s.
2. Apanasenko H.L. Sanolohiia (medychni aspekty valeolohii) : pidruchnyk dlia likariv-slukhachiv zakladiv (fakultetiv) pislidyplomnoi osvity / H.L. Apanasenko, L.A. Popova, A.V. Mahlovanyi. – Lviv : PP «Kvart», 2011. – 303 s.
3. Bachernikov N.E. Filosofskie voprosy psichiatrii / N.E. Bachernikov, V.P. Petlenko, E.A. Shherbina. – K., 1985. – S. 35–36.
4. Bajakina O.A. Sootnoshenie ponjatij psichicheskogo i psichologicheskogo zdorov'ja lichnosti / O.A. Bajakina // Izvestija Samarskogo nauchnogo centra Rossijskoj akademii nauk. – T. 11, 4 (5), 2009. – S. 1195–1200.
5. Bratus' B.S. Obraz cheloveka v psichologii / B.S. Bratus' // Psichologija s chelovecheskim licom: gumanisticheskaja perspektiva v postsovetskoj psichologii / pod red. D.A. Leont'eva, V.G. Shhur. – M. : Smysl, 1997. – S. 67–91.
6. Brehman I.I. Valeologija – nauka o zdorov'e / I.I. Brehman. – [2-e izd., pererab. i dop.]. – M. : Fizkul'tura i sport, 1990. – 208 s.
7. Vajner Je.N. Valeologija : uchebnik dlja vuzov / Je.N. Vajner. – M. : Flinta ; Nauka, 2001. – 416 s.
8. Vasil'ev O.S. Zdorov'e kak predmet mezhdisciplinarnogo issledovanija: podhody i problemy / O.S. Vasil'ev, F.R. Filatov // Prikladnaja psichologija. – 2001. – № 5. – S. 65–80.
9. Virna Zh.P. Sotsialnyi vymir profesiinoi nevrotyzatsii / Zh.P. Virna // Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu. Serii: Psicholohichni nauky : zbirnyk. – Vyp. 94. – T. 1 / Chernihivskiy nats. ped. un-t im. T.H. Shevchenka ; [holov. red. M.O. Nosko ; vidp. red. V.O. Diatlov]. – Chernihiv, 2011. – S. 75–77.
10. Glazachev O.S. Sovremennye podhody k analizu ponjatija «Zdorov'e» v aspekte formirovanija jekologicheskoi kul'tury / O.S. Glazachev // Jekologija [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupna : <http://www.ecogeo.info/publications/7>.
11. Honcharenko L.O. Zdorovia suchasnoi liudyny: tsinnosti ta superechnosti / L.O. Honcharenko // Visnyk Natsionalnogo universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho». – 2014. – № 4 (23). – S. 76–81.
12. Gorovaja V.I. Ideja sistemnosti v opredelenii ponjatija zdorov'ja / V.I. Gorovaja, N.F. Petrova // Fundamental'nye issledovanija. – № 3. – 2006. – S. 25–27.
13. Dubrovina I.V. Psichicheskoe zdorov'e detej i podrostkov / I.V. Dubrovina. – M. : Akademija, 2000. – 256 s.
14. Kaliteevskaja E.R. Psichicheskoe zdorov'e kak sposob bytija v mire: ot objasnenija k perezhivaniju / E.R. Kaliteevskaja // Psichologija s chelovecheskim licom: gumanisticheskaja perspektiva v postsovetskoj psichologii / pod red. D.A. Leont'eva, V.G. Shhur. – M., 1997. – S. 223–230.
15. Karamushka L.M. Psicholohichni zasady orhanizatsiinoho rozvytku : monohrafiia / za nauk. red. L.M. Karamushky. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2013. – 206 s.
16. Kotsan I.Ia. Psicholohiia zdorovia liudyny / za red. I.Ia. Kotsana. H.V. Lozhkin, M.I. Mushkevych. – Lutsk : RVV – «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2011. – 430 s.
17. Kosheleva M.E. Teoreticheskie aspekty rassmotrenija fenomenologii zdorov'ja cheloveka / M.E. Kosheleva // Problemy zdorov'ja lichnosti v teoreticheskoi i prikladnoj psichologii : m-ly Mezhdunarodnoj nauch.-prakt. konf. / pod red. N.A. Kravcovoj. – Vladivostok : Mor. gos.un-t im. adm. G.I. Nevel'skogo, 2011. – S. 26–33.
18. Krutii K.L. Dezadaptatsiini fenomeny yak prychna ta naslidok porushennia psichicheskoho i psicholohichnogo zdorovia dytyny / K.L. Krutii, L.V. Zdanevych // Pedahohichni dyskurs. – 2012. – Vyp. 12. – S. 189–193.
19. Lemishka O. Osnovni skladovi kontseptu «health» u suchasni anhliskii movi / O. Lemishka // Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh. – 2012. – № 26. – S. 85–90.
20. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / A.N. Leont'ev / Izbrannye psichologicheskie proizvedenija : v 2-h t. – T. 1. – M., 1983. – S. 94–231.

21. Kandydatski ta doktorski dysertatsii, yaki zakhyshcheni v Ukraini za spetsialnistiu 19.00.10 – orhanizatsiina psykhologhiia; ekonomichna psykhologhiia : dovidnyk (2006–2017 rr.)/ za nauk. red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : 2017. – 146 s.
22. Lyz' N.A. O strukture psicheskogo zdorov'ja cheloveka (obzor issledovaniy) / N.A. Lyz' // Izvestija Taganrogskego gosudarstvennogo radiotekhnicheskogo universiteta. – 2004. – T. 41. – № 6. – S. 241–251.
23. Mel'nikov V.I. Filosofskie aspekty problemy zdorov'ja / V.I. Mel'nikov [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : <http://filosofia.ru/76585/>
24. Metelkina T.N. Formirovanie psicheskogo zdorov'ja shkol'nikov / T.N. Metelkina [Jelektronnyj resurs]. – Rezhim dostupa : <http://doshkolnik.ru/talk/820/1158024948.html>
25. Meshko H.M. Analiz determinant profesiinoho zdorovia vchytelia v konteksti zavdan pedahohiky zdorovia / H.M. Meshko // Pedahohichniy almanakh. – 2015. – Vyp. 25. – S. 106–112.
26. Nilov V.M. Jetnichnost' i zdorov'e / V.M. Nilov // Uchenye zapiski Petrozavodskogo gosudarstvennogo universiteta. – Serija: Obshhestvennye i gumanitarnye nauki. – 2011. – № 3. – S. 69–72.
27. Petrakov B.D. Psicheskoe zdorov'e mira v XX veke / B.D. Petrakov, L.B. Petrakova // Obzornaja informacija. Medicina i zdravoohranenie. Serija «Social'naja gigiena i organizacija zdravoohraneniya» : v 5 t. – T. 1. –M., 1984. – 70 s.
28. Prigozhin A. I. Metody razvitija organizacij / A.I. Prigozhin. – M. : MCFJeR, 2003. – 864 s.
29. Psihologicheskoe obespechenie professional'noj dejatel'nosti: uchebnoe posobie / S.A. Borovikova, T.P. Vodolazskaja, M.A. Dmitrieva, L.N. Korneeva ; [red. G.S. Nikiforov] ; Sankt-Peterburgskij gosudarstvennyj universitet. – SPb. : Izd-vo SPbGU, 1991. – 152 s.
30. Seleznev A.A. Psihologija zdorov'ja : ucheb.-metod. posobie dlja org. upravljaemoj samostojat. raboty / A.A. Seleznev ; [pod red. Ja.L. Kolominskogo]. – Baranovichi : RIO BarGU, 2007. – S. 76–79.
31. Berezovskaja R.A. Professional'noe blagopoluchie: problemy i perspektivy psihologicheskikh issledovaniy / R.A. Berezovskaja // Psihologicheskie issledovanija. – 2016. – T. 9. – №45. – S. 2.
32. Tymofiieva M.P. Psykhologhiia zdorovia : navchalnyi posibnyk / M.P. Tymofiieva, O.V. Dizhona. – Chernivtsi : Knyhy-KhKhI, 2009. – 296 s.
33. Chesnokova M.G. Obshhepsihologicheskie osnovanija issledovanija zdorov'ja lichnosti / M.G. Chesnokova // Nacional'nyj psihologicheskij zhurnal. – 2013. – №1(9). – S. 96–102.
34. Shuvalov A.V. Antropologicheskie aspekty psihologii zdorov'ja / A.V. Shuvalov // Nacional'nyj psihologicheskij zhurnal. – 2015. – № 4(20)– S. 23–36.
35. Shushpanov D.H. Synkretychnist traktuvannia zdorovia v konteksti yoho sotsialno-ekonomichnoho piznannia / D.H. Shushpanov // Ekonomichnyi analiz : zb. nauk. prats / Ternopil'skyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet ; [redkol. : V. A. Derii (holov. red.) ta in.]. – Ternopil : VPTs Ternopils'koho natsionalnogo ekonomichnogo universytetu «Ekonomichna dumka», 2014. – T. 16. – № 1. – S. 14–21.
36. Antonovsky, A. Health, stress and coping / A. Antonovsky. – San Francisco ; London : Jossey-Bass, 1979. – 255 p.
37. Barling, J. History of occupational health psychology / J. Barling // In: J.C. Quick, L.E. Tetrick (Eds.), Handbook of occupational health psychology. – [2nd ed.] – Washington, DC : APA Books, 2010. – P. 21–34.
38. Blumberg, I. Mental «health» and mental illness» / I. Blumberg // Hosp Commun. Psychiatry. – 1997. – Vol. 130. – № 3. – P. 229–239.
39. Health promotion: evidence and experience / [ed. by K. Lucas and B. Lloyd]. – London : SAGE Publications, 2005. – 168 p.
40. Scambler, G. Health and social change : A critical theory / G. Scambler. – Buckingham ; Philadelphia, Pa. : Open University Press, 2002. – 188 p.
41. Staniszki, J. Patologie struktur organizacyjnych. Próba podejścia systemowego / J. Staniszki. – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. Breslau: Ossolineum, 1972. – 166 p.
42. Young, T. Population Health: Concepts and Methods / T. Young. – New York : Oxford University Press, 1998. – 315 p.

Karamushka, L.M., Dziuba, T.M. The phenomenon of "health" as a research topic in organizational psychology. The article presents the results of theoretical study of the psychological content of the phenomenon of health from the perspective of the latest research in psychological science. The authors analyze the differences between the concepts of "mental health" and "psychological health" and discuss the existing approaches to understanding their content. The authors view mental health as an important component of an individual's health that ensures the full functioning of all mental structures of the individual.

The psychological support for and promotion of employees' health, which stir up researchers' interest, are considered as the important practical tasks of modern organizations in conditions of social tension. The article discusses the challenges in researching the phenomenon of health by organizational psychologists. The components of organizational health have been shown to include the individual employees' health as an ability to be professionally efficient in a changing organizational environment; the employees' health in a specific organization as a strategic resource and the condition for the effective functioning and development of the

organization; healthy organization as the basis for the prevention of organizational dysfunctions. It is emphasized that a healthy organization is focused on promoting employees' health in a specific organization, which implies the harmonious functioning of the optimal components of a healthy organization.

Key words: health, psychological content of the phenomenon of health, mental health, psychological health, psychological health criteria, challenges of researching the phenomenon of health faced by organizational psychologists.

Відомості про авторів

Карамушка Людмила Миколаївна, член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, завідувачка лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, м.Київ, Україна.

Karamushka, Liudmyla M., Corresponding Member of the NAES of Ukraine, Dr., Prof., Head, Lab. of Organizational and Social Psychology, Kostiuk Institute of Psychology of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

E-mail: lkarama01@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0622-3419>

Дзюба Тетяна Михайлівна, кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної, вікової та практичної психології Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава, Україна.

Dziuba, Tetiana M., PhD, Assoc. Prof., Dept. of General, Developmental and Applied Psychology, Korolenko Poltava National Pedagogical University, Poltava, Ukraine.

E-mail: tatjanadzuba@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5950-7741>

Отримано 14 січня 2019 р.
Рецензовано 18 лютого 2019 р.
Прийнято 4 березня 2019 р.

DOI (Article): <https://doi.org/10.31108/2.2019.1.16.3>

УДК 330.16:37.07

Карамушка Л.М., Креденцер О.В.

РОЛЬ ВНУТРІШНЬООРГАНІЗАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

Карамушка Л.М., Креденцер О.В. Роль внутрішньоорганізаційного підприємництва в реалізації концепції «Нова українська школа». В статті представлено результати теоретичного дослідження щодо ролі внутрішньоорганізаційного підприємництва в реалізації концепції «Нова українська школа». Проаналізовано сутність поняття «внутрішньоорганізаційного підприємництва», його структуру. Визначено особливості внутрішньоорганізаційного підприємництва в загальноосвітніх навчальних закладах, його основні функції. За основними ключовими компонентами концепції «Нова українська школа» визначено роль внутрішньоорганізаційного підприємництва. Підкреслено значущість впливу внутрішньоорганізаційного підприємництва на розвиток підприємницьких компетенцій вчителів та учнів.

Ключові слова: освітні організації, Нова українська школа, внутрішньоорганізаційне підприємництво, функції внутрішньоорганізаційного підприємництва.